



اهل بیت (ع) شبانه روز خود را صرف چه اموری می‌کردند

برای داشتن یک برنامه خوب و منطقی نیازمند الگویی جامع هستیم تا علاوه بر دستیابی به اهدافمان به نیازهای خود، خانواده و جامعه پاسخ گوئیم. در سیره انبیاء و اهل بیت (ع) ۶ مدل مختلف ارائه شده است.

برای داشتن یک برنامه خوب و منطقی نیازمند الگویی جامع هستیم تا علاوه بر دستیابی به اهدافمان به نیازهای خود، خانواده و جامعه پاسخ گوئیم. در سیره انبیاء و اهل بیت (ع) ۶ مدل مختلف ارائه شده است.

به گزارش خبرنگار آئین و اندیشه خبرگزاری فارس، استفاده بهینه از سرمایه عمر و بهتر بهره بردن از «زمان» محدود، ولی بسیار ارزشمند عمر و دوران زندگی، تنها از طریق برنامه‌ریزی و «مدیریت زمان» که هوشیارانه، مستمر و پایدار تدوین شده باشد، فراهم می‌شود. مدیریت زمان که در واقع، برنامه ریزی است، به معنای تسلط و کنترل بر فرصت‌ها و جهت دادن به فعالیت‌هاست. امروزه این اصل اساسی، بر کسی پوشیده نیست که رشد و ترقی انسان در هر عرصه‌ای، مستلزم برنامه‌ریزی صحیح و استفاده مطلوب از امکانات موجود و در دسترس است.

خوشبختانه ائمه علیهم‌السلام که کلامشان نور و راهنمای انسان‌هاست، در عصری که با جاهلیت، فاصله چندانی نداشتند، شاگردان خود را در قالب سفارش کلی به استفاده از فرصت‌ها، به صورت مشخص، به داشتن برنامه و «مدیریت زمان» تشویق می‌کردند و برای چگونه بهره بردن از اوقات شبانه روز، دستورالعمل جامعی را در اختیار ما قرار داده‌اند.

آنچه در ادامه می‌خوانید یادداشت شفاهی حجت‌الاسلام عباس پسندیده عضو هیأت دانشگاه قرآن و حدیث، نویسنده کتاب «الگوی اسلامی شادکامی» در خصوص تحلیلی بر روایات ائمه اطهار علیهم‌السلام درباره تقسیم اوقات شبانه‌روز و استفاده بهینه از آن است:

از نکته‌های بسیار مهم در منابع دینی ما تقسیم اوقات شبانه‌روز است که در زمره مباحث مربوط به سبک زندگی قرار می‌گیرد.

در بحث سبک زندگی، یکی از مسئله‌ها این است که ما براساس چه منطقی اوقات شبانه‌روزمان را به بخش‌های مختلفی تقسیم کنیم.

در روایات ما حدوداً شش مدل برنامه‌ریزی برای زمان مطرح شده است؛

1- یک مدل، مدل قطعه‌ای است که از امام علی علیه‌السلام نقل شده است که عبارت است: از مناجات، معیشت و لذت‌های حلال.

2- مدل دیگری از امام صادق (ع) نیز شامل مناجات، گفت‌وگوی دینی، و لذت‌های حلال وجود دارد و از این امام همام نقل شده که در حکمت آل داوود چنین مسئله‌ای وجود داشته است یعنی این که در حکمت آل داوود آمده که اوقات خودتان را به سه قسم مناجات، گفت‌وگوی دینی و لذت بردن تقسیم کنید.

3- البته یک سری از روایات هم تقسیم‌های چهارگانه را بیان می‌دارد که این تقسیم‌بندی، ترکیبی از روایت امام علی (ع) و حکمت آل داوود است.

امام کاظم (ع) نیز اوقات شبانه‌روز را به چهار قسمت مناجات، معیشت، گفت‌وگوی دینی و لذت‌های حلال تقسیم می‌کند. همانطور که به نظر می‌رسد در حکمت آل داوود صحبت از معیشت نمی‌بینیم و بیشتر صحبت از عبادت خداوند متعال، رابطه انسان با خدا، ارتباط با اهل ایمان و بعد هم بخشی مربوط به لذت‌های حلال است.

در فرهنگ اسلامی، ما با مسئله معیشت قهر نیستیم و بخشی از امور زندگی ما باید به معیشت بپردازد در عین حال هم برقراری ارتباط اجتماعی نیز با دیگران (اهل ایمان) هم مهم است.

4- در روایت دیگری از پیامبر اکرم (ص) نقل شده که در صف ابراهیم (ع) 4 تقسیم‌بندی برای زمان مطرح شده است؛ مناجات، لذت حلال، خودارزیابی یا محاسبه نفس و بخشی هم به تفکر در آفرینش اختصاص داده شده است. به عبارت دیگر آنچه که در صف ابراهیم (ع) آمده مناجات را به عنوان یک ارتباط خاص با خداوند متعال، ارزیابی یا محاسبه نفس به عنوان بخشی از زمان و بخش دیگر هم تفکر در آفرینش خداوند متعال (تفکر توحیدی) و بخشی دیگر هم برای لذت‌ها در نظر گرفته شده است.

بنابر این باز هم اینجا صحبت از معیشت نمی‌بینیم و نکته دوم این که بر اساس منطقی که ما در فرهنگ اسلامی داریم تفکر و خودارزیابی یا محاسبه نفس، جزئی از عبادت و مناجات محاسبه می‌شوند یعنی در مدل‌های سه‌گانه امام علی (ع) و مدل چهارگانه امام کاظم (ع) وقتی صحبت از مناجات و ارتباط با خداوند می‌شود مسائلی مانند خودارزیابی، تفکر و تأمل در آفرینش جزئی از مناجات به شمار می‌روند اما به نظر می‌رسد آنچه در صف ابراهیم (ع) است مناجات معنای خاصی دارد و فقط شامل مناسک می‌شود و مواردی مانند خودارزیابی و تفکر، مستقلاً دیده شده‌اند.

5- یک تقسیم‌بندی دیگری از پیامبر اکرم (ص) نقل شده که شبیه همان نقل صف ابراهیم (ع) است منتهی به جای تفکر، گفت‌وگوی دینی آمده یعنی در این روایت شما مناجات، خودارزیابی، گفت‌وگوی با اهل ایمان و لذت‌های حلال را دارید. در بخشی از صف ابراهیم که پیامبر اکرم (ص) طبق آن نقل می‌کنند ما فقط مسئله تفکر در آفرینش خدا را داشتیم اما این جا به جای آن مسئله گفت‌وگوی دینی را داریم لذا در مدل صف ابراهیم (ع) و آنچه که در حکمت آل داوود است گفت‌وگوی دینی وجود دارد.

6- اما یک نقل دیگری هم داریم که به پیامبر اکرم (ص) اختصاص دارد و آن این که حضرت وقت خویش را به دو قسمت تقسیم می‌کرد؛ بخشی برای بیرون از منزل و بخشی هم داخل منزل. آنچه که مربوط به بیرون از منزل بود اعم از بحث معاش یا فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی، مسئولیت‌های بیرونی و اموری که باید به عنوان شخص پیامبر رسیدگی می‌کرده است اما وقتی حضرت داخل خانواده می‌آمد زمان خود را به سه بخش تقسیم می‌کرد؛ بخشی برای عبادت، بخشی برای ارتباط با خانواده و بخشی هم برای خودشان که این تقسیم در داخل خانواده یک پیام دارد و آن اینکه:

عبادت خداوند متعال یک عنوان مستقل و بخشی از زمان پیامبر اکرم (ص) و برنامه روزمره ایشان را به خود اختصاص داده است و بخش دیگر مربوط به خانواده، بودن در کنار خانواده، گفت‌وگوی با آنها بررسی وضعیت خانواده و حتی لذت‌های حلال جزو این موارد قرار گرفته و حضرت بخشی را هم به امور خویش اختصاص می‌دادند.

شاید امروزه کمتر ببینیم که برخی از افراد برای خودشان وقت نداشته باشند حضرت رسول (ص) آن وقتی که برای خودشان بود را نیز به دو قسم تقسیم می‌کرد بخشی از آن را به امور مردم می‌پرداختند لذا اگر مراجعه‌کننده‌ای بود از همان بخش خودشان استفاده می‌کردند. یعنی هنگامی که پیامبر (ص) داخل منزل بودند از وقت اختصاصی خودشان به مردم وقت می‌دادند یعنی نه وقت خانواده و نه وقت عبادت را نمی‌گرفتند.

اگر بخواهیم تحلیل جامعی داشته باشیم مجموعه این روایات به ما نشان می‌دهد که چند چیز در تمام این تقسیم‌بندی‌ها مشترک است:

مسئله عبادت خداوند متعال یا ارتباط با خداوند و لذت‌های حلال که به بخش خانواده مربوط می‌شود پایه ثابت تمامی این مدل‌های برنامه‌ریزی است یعنی حتی در مدل‌هایی که از انبیاء پیشین نقل می‌شود مسئله ارتباط با خدا و لذت‌های حلال وجود دارد.

در برخی از متون به صراحت، مسئله معیشت نیز مطرح شده و بخشی از وقت مردم به معیشت اختصاص دارد. البته همان طور که می‌دانیم بخش عمده مسئله معیشت به مردان ارتباط دارد.

اما دو - سه عنوان در بعضی از مدل‌های برنامه‌ریزی اضافه شده است؛ ارتباط با دیگران در مدل پیامبر، امام کاظم (ع) و حکمت آل داوود وجود داشت.

علت این که تفاوتی در برخی از این مدل‌های برنامه‌ریزی وجود دارد به نظر می‌رسد بر اساس اختلاف در شرایط افراد است. شخصی مانند پیامبر اکرم (ص) شاید به این معنا که وقتی را اختصاص دهند در یک باغ و بوستانی، کشاورزی نموده و کسب درآمد کنند چنین وقتی نیاز نباشد به دلیل این که ایشان پیامبر خداست و از اموالی که حق حکومت و امامت به شمار می‌رود سهم دارند اما عموم مردم نیازمند کسب و کار هستند در حقیقت رسالتی که پیامبر (ص) دارند عنوان یک کار معیشتی تلقی نمی‌شود اما همین کار، معیشت ایشان را نیز تأمین می‌کند. بنابر این تفاوت در مدل‌های برنامه‌ریزی به تفاوت در ویژگی‌ها و

شرایط افراد برمی‌گردد که مدل برنامه‌ریزی آنها را متفاوت از هم کند.